
**DOKTORANDUSZ KUTATÓÚTON MŰHELYKONFERENCIA
INTERDISZCIPLINÁRIS MEGKÖZELÍTÉSEK**

—
PROGRAM
—

Debrecen, 2023. június 9–10.

Június 9. (péntek) – Kísérőprogram

15.00 – 17.00: Érkezés, szállás elfoglalása

17.00 – 19.00: Kötetlen szakmai program (játékos verseny)

19.00 – 20.30: Vacsora

20.30 –: Szabad program

Június 10. (szombat) – Műhelykonferencia

8.00 – 9.00: Szállás elhagyása

9.00 – Megnyitó

9.15 – 11.45 – Előadások

- Lengyel Ádám: *Hadtörténelem vagy hadtudomány?*
- Simon Attila: *„Bika a házban” -kísérlet a Mithras-ikonográfia egyik elemének értelmezésére*
- Szabó-Gajmer Bernadett: *Az útleírások tipológiájának értelmezési lehetőségei Deleuze és Guattari rizómaelméletén keresztül*
- Bordás Bertalan: *Nagy-Britannia külpolitikáját alakító aktorok és a nemzetközi történelem. Társadalomtudományos megközelítések bevonása Marc Trachtenberg módszertani könyvének segítségével*

- Bessenyei Vanda: „Hogy tehették...?” – Történelmi pszichológia és pszichobiográfia a szovjet típusú rendszerek állambiztonsági szolgálatainak kutatásában
- Csík Ádám Lajos: A Békés megyei Munkásőrség történelmi kutatásának kérdései, módszertana
- Tóth Tamara: A haszonlesés és korrupció alakzatai Gion Nándor Testvérem, Joáb című szociografikus regényében

11.45 – 12.45: Szendvicsebéd, elutazás

Az előadások absztraktjai

BESSENYEI Vanda

SZTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola

„Hogy tehették...?” – Történelmi pszichológia és pszichobiográfia a szovjet típusú rendszerek állambiztonsági szolgálatainak kutatásában

A 20. század turbulens és gyakran tragikus évtizedeire visszatekintve újra és újra felmerül a címben is feltett kérdés: hogyan történhetett, hogyan tehették...? Ugyanakkor minél gyakoribbak ezek a kérdések, annál ritkábbak a rájuk adott válaszok. Noha a történelem és pszichológia határán elhelyezkedő, a két diszciplína módszertanát ötvöző történelmi pszichológia és pszichobiográfia szolgálhatna adekvát felelettel, az ilyen munkák napjainkban is gyakran viták keresztjében állnak. Hazánkban ráadásul a történelmi pszichológia olyannyira gyerekcipőben jár, hogy az ilyen irányú kutatásokban még a terminológia konszenzus sincs meg.

Előadásomban a hazai és nemzetközi szakirodalmak segítségével arra a kérdésfelvetésre keresem a választ, hogy a történelmi pszichológia, vagy adott személyek esetében a pszichobiográfia alkalmazása közelebb vihetne-e a kelet-közép-európai szovjet típusú rendszerekben működő állambiztonsági szolgálatok, illetve az azokban szolgáló tisztviselők tevékenységének megértéséhez. Képezhetik-e az egykori politikai rendőrségek napjainkban rendelkezésre álló dokumentumai egy ilyen interdiszciplináris munka forrásbázisát? Választ

adhat ez az interdiszciplináris megközelítés az állambiztonsági szolgálatok tevékenységét övező „hogyan tehetők/hogyan történhetett meg” kérdésre? Nem utolsósorban érdemes megvizsgálni azt is, hogy hazánkban volna-e egyáltalán befogadókészség az egykori politikai rendőrségek ilyen irányú kutatását illetően.

—

BORDÁS Bertalan

PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola

Nagy-Britannia külpolitikáját alakító aktorok és a nemzetközi történelem.

Társadalomtudományos megközelítések bevonása Marc Trachtenberg módszertani könyvének segítségével

A diplomáciatörténet és a nemzetközi történelem elkülönül a társadalomtudományokkal rokonítható nemzetközi kapcsolatoktól, ám koránt sem beszélhetünk egyik vagy másik tudományág monopóliumáról a múlt eseményeinek kutatását illetően.

A külpolitikaelemzés (eredeti angol nevén Foreign Policy Analysis – FPA), a nemzetközi kapcsolatokon (International Relations – IR) belül önálló aldiszciplína igényével létrejövő kutatási irányzat, amely kezdetben a külpolitikát a racionális döntéshozás keretében értelmezte, majd mindinkább az attól való eltérést tanulmányozta.

A kutatókat egy átfogó elméleti keret megalkotása vezérelte, azonban korábban ez szemlélet, már a történetírás által érintett világtörténelmi iskolához vezetett. Marc Trachtenberg módszertani könyve (The Craft of International History. A Guide to Method) ebből a szempontból az egyik legújabb olyan munka, amely explicit tanácsokkal látja el mind a nemzetközi történelem, mind az elmélet kutatóit. A szerző szerint ugyan a történészek saját maguk is alkalmazták a társadalomtudományos eszközöket és absztrakt általánosításokat, s a két tudományág szeparációja ellenére, mégis van lehetőség a szakadék áthidalására.

A diplomáciatörténészek a vizsgálati szempontjaikat általában véve nem helyezték külön alapokra, a történelmi megközelítésük kronologikus, elbeszélésükben lineáris. A történetírás számára nyújthat segédeszközt a külpolitika elemzése, mint a nemzetközi kapcsolatok

diszciplínájának társadalomtudományos aldiszciplínája. Előadásom célja bemutatni Marc Trachtenberg módszertani könyvének eszköztárát, a Brit Birodalom külpolitikájának példáján keresztül.

—

Csík Ádám Lajos

KRE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola

A Békés megyei Munkásörtség történeti kutatásának kérdései, módszertana

Doktori kutatási témám, amely a Békés megyei Munkásörtség története projekt címet viseli, fontos elem a forrásanyag feldolgozása, és kutathatóvá tétele. Előadásom során, elsősorban, a Békés Vármegyei Levéltárban orzott levéltári anyagokkal kapcsolatos feldolgozó munka bemutatására, kívánok fókuszálni. Maga a választott módszertan, a levéltári anyagok digitalizálására alapul. Ez alkalmat biztosít a forrásokról való digitális jegyzék készítésére, OCR-es szövegfeldolgozásra, vagy „adatbázisba” való rendezésre. Maga a választott téma sem épp szokványos. A munkásörtség kutatása során, olyan speciális körülményeket kell figyelembe venni, amely más fegyveres szervezeteknél kevésbé, vagy egyáltalán nem merülnek fel. Ez amiatt fontos, mivel ez által érthető meg az a környezet, amelyhez alakítani kellett a kutatási stratégiát, és részben befolyással voltak a kutatási kérdéseimre.

—

LENGYEL Ádám

SZTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola

Hadtörténelem vagy hadtudomány?

A hadtörténelem tudományterületi besorolása az elmúlt bő száz évben kérdéses volt a mind magyar-, mind más, a „német akadémiai modellt” követő országok tudományos gondolkodásában. Ennek oka, hogy a klasszikus hadtörténelemet, mely ütközetek elemzésével és leírásával foglalkozik első sorban a katonák feladatának minősítették, s így első sorban katonából lett hadtörténészek foglalkoztak a témával. Ennek megfelelően a hadtudományos

módszertanra is némiképp obskúrus módszerként tekintettek más tudományterületek követői. Részben erre válaszul megjelent Nyugaton az 1980-as a „New Military History”, mely sokkal komolyabb mértékben támaszkodott más, társadalomtudományos módszerekre, azonban nem reflektált a korábbi, hadtudományos módszereken alapuló hadtörténetírásra, s valamelyest hátrányosan is érintette azt a rendszerváltozásokat követően.

Előadásomban bemutatom a hadtörténet kategorizálásának lehetőségeit, a terület aldiszciplínáit. Emellett kitérek arra is, hogy miért is kapcsolódhat a terület inkább a történettudományhoz, s hogy milyen inter- és multidiszciplináris lehetőségek rejlenek a területben.

—

SIMON Attila

DE BTK Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

„Bika a házban” -kísérlet a Mithras-ikonográfia egyik elemének értelmezésére

Az elmúlt évszázadokban számos mű született a Mithras-misztériumairól. Számos kísérletet tettek a mithraikus ikonográfia értelmezésére is, főként a központi kultuszkép, a bikaölés megfejtésére. Átfogó művek is születtek, amelyek Mithras-vallás teljes szimbolikájának megfejtésére tettek kísérletet, de a tudományos ismeretek folyamatos bővülésével ezek a megállapítások gyakran elvesztették időtállóságukat. A többi motívum jelentésének meghatározására is történtek kísérletek, részleges eredményekkel. Jelen tanulmány tárgya egy olyan elem, a bika a házban értelmezése, amely a bikaölés mellékmotívumaként jelenik meg. Előadásom célja, hogy megpróbálja megmagyarázni a motívum jelentését és rekonstruálni a motívum valószínűsíthető keletkezési helyét. Ily módon tisztább képet kaphatunk a misztérium titokzatos világáról, és közelebb kerülhetünk e bonyolult és változatos szimbolika jelentésének megértéséhez. Az előadás lehetőséget nyújt arra, hogy új diskurzusokat nyissunk a Mithras-ikonográfia témájában.

—

SZABÓ-GAJMER Bernadett

SZTE BTK Irodalom- és Kultúratudományi Doktori Iskola

Az útleírások tipológiájának értelmezési lehetőségei Deleuze és Guattari rizómaelméletén keresztül

A napjainkban -, az irodalom- és a kultúratudományok metszéspontjába került utazási irodalom par excellence interdiszciplináris jellege számos olvasatot tesz lehetővé. Ezek révén a kutató-olvasó túlléphet a hosszú ideig domináló rezümé-kultúrán, és az utazási irodalomhoz tartozó szövegeket a maguk teljességében, kor- és éndokumentumként is vizsgálhatja.

Az előadásban elsőként az utazási irodalomhoz tartozó művek egy lehetséges kategorizálási lehetőségét mutatom be, valamint arra adok választ, hogy a felvázolt kategóriákban milyen olvasatai vannak ezeknek a forrásoknak/dokumentumoknak.

Az előadás második részében - 18. századi francia útleírók műveiből származó szemelvények elemzése révén - arra keresem a választ, hogy miként lehet a 20.századi francia filozófuspáros, Gilles Deleuze és Félix Guattari rizómaelméletét eredményesen használni a forrásvizsgálatok során.

—

TÓTH Tamara

ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola

A haszonlesés és korrupció alakzatai Gion Nándor Testvérem, Joáb című szociografikus regényében

Gion Nándor *Testvérem, Joáb* című regénye az 1968-as Forum Könyvkiadó pályázatának díjnyertes műve. A szöveg erőteljesen valóságábrázoló, amelyben Gion szociográfiai tartalmat konvertál irodalommá. Az írás anyaga a jugoszláviai korabeli valóság, egy korrupciós kisváros, ahol a dolgok valóságos arányaikban, attribútumaikban szinte sértetlenül jelennek meg, a rezsime vámszedői és bukott forradalmárai rajzolják ki a regény emberi dimenzióját: a politikailag kétszínű vezető, a tirannus gyárigazgató, a kizsákmányolt játékgyári munkás, az ügyeskedő gasterbeiter, a megvesztegethető rendőrtiszt. A regény szenttelen, száraz

narrációja a tényközlést erősíti, a szereplőket bonyolult, pénzügyi függőségi szálak fűzik ugyan egymáshoz, azonban az adósságok és átverések lelki nehezékének súlyai nem terhelik a közlést, az elbeszélés hangja nélkülöz minden pátoszt vagy részvétet, ahogyan Bori Imre írja, Gion Nándor „a közömbösség szürke színeivel dolgozik [...]. Szürke mellé szürkét rak [...]. Úgy látszik, nem érdekli más, mint amit a szem és a fül közvetíthet”¹. A szóközegben megformált realitáskép idealizációktól mentesen megalkotja a kisvárosi közegnek és kapcsolati rendszereknek azt a látszólagosan sivár miliójét, amely mozdulatlanul mutatkozik, ugyanakkor a felszín alatt súlyos érdekektől és feszültségektől vezérelt. A pénzügyi szívességek és tartozások világának „láthatatlan” (olvashatatlan) működéshálója rajzolódik ki az eseménytelennek mutatott lékör alatt. Előadásomban a regény narratív megoldásait ezen kettősség mentén elemzem, valamint a fantasztikum és realitás ellentmondásos viszonyának analízisével foglalkozom, vizsgálati megközelítésem a gazdasági irodalomkritika módszertani bázisán alapul.

¹ BORI Imre, *Kommentárok egy regényhez. Gion Nándor: Testvérem, Joáb, Új Symposion*, 1969. 51-52.